

د ستراتېژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز

تحليل هفته

شماره: ۳۰۱ (از ۲۱ الی ۲۸ ثور ۱۳۹۸ هـ ش)

این نشریه مجموعه تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی هفته‌واری است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی، توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد، تا نهادهای سیاست‌گذار و پالیسی‌ساز از آن استفاده نمایند.

آنچه در این شماره می‌خوانید:

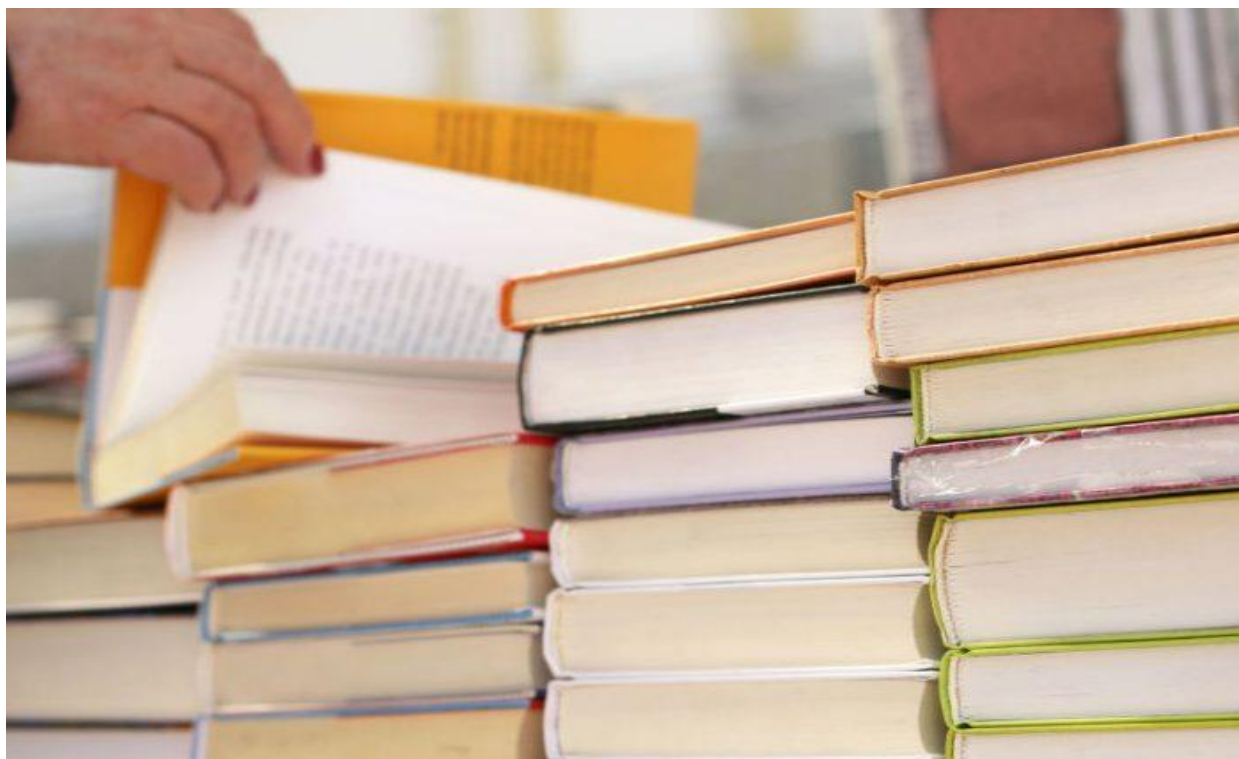
هفته کتاب و کمرنگ بودن فرهنگ کتابخوانی در افغانستان

- ۲ جایگاه کتاب در تمدن انسانی
- ۳ پیشینه کتاب در افغانستان
- ۴ وضعیت کنونی کتاب و کتاب خوانی در کشور
- ۵ توصیه‌ها

د ملي يووالي حکومت په دوره کې د جنایي پېښو کچه

- ۶ د ملي يووالي حکومت په دوره کې د ثبت شويو جنایي پېښو کچه
- ۷ ثابت شوي جنایي پېښې
- ۸ جنایي پېښو د زیاتېدو عوامل
- ۱۰ سپارښتې

هفته کتاب و کمرنگ بودن فرهنگ کتابخوانی در افغانستان

با وصف بی‌علاقه‌گی افغان‌ها به کتاب و کمرنگ بودن فرهنگ کتابخوانی در کشور، هفته‌ی اخیر ماه ثور (۲۴ الی ۳۰) تحت عنوان هفته کتاب مسمی گردیده است. این هفته، در سراسر کشور با برگزاری نمایشگاه‌ها و پخش پیام‌های راجع به کتاب و کتابخوانی از سوی هموطنان با سواد تجلیل به عمل می‌آید. یک هفته، در حالی از سوی دولت افغانستان به کتاب اختصاص داده شده است که ریاست بیهقی وزارت اطلاعات و فرهنگ در گزارش سالانه‌اش در سال ۱۳۹۷ ه‍.ق از چاپ ۲۰ جلد کتاب که درین میان یک جلد آن سالنامه دولتی، سه جلد آن تفسیر شریف و دو جلد آن ترجمه می‌باشد خبر داده است. از سوی دیگر حمید الله شهرانی رئیس کتابخانه‌های عامه افغانستان، در یک نشست فرهنگی گفته است که دارای ۹۶ باب کتابخانه با ۸۰۰ هزار جلد کتاب می‌باشد، اما با تأسف تمام مراجعه‌کنندگان ما جریان یک سال در ۱۲ مرکز شهر شش میلیونی کابل، به ۱۰ هزار تن نمی‌رسد.

پیشینه کتاب و کتابخوانی و وضعیت کنونی کتاب در افغانستان از جمله موضوعاتی‌اند که در این تحلیل مورد بحث قرار گرفته‌اند.

جایگاه کتاب در تمدن انسانی

از آنجا که کتاب بر آورده‌اندوخته‌ها و اندیشه‌های جامعه بشری، متبلور استعداد‌های ویژه و خلاق در جامعه انسانی... و نهایتاً انعکاس دهنده حقایق و نقطه افول‌ها و موفقیت‌های گذشته ملت‌ها در پهنای وسیعی کره زمین می‌باشد، نیاز مند توجه خاص عصر فعلی است که جهت‌تطور بخشی ارزش‌ها، رونق‌دهی روند معیشتی و اخذ عبرت از ضعف‌های افول‌دهنده؛ به این گوهر گران‌ارج (کتاب) مراجعه شود.

هرگاه بخواهیم گراف سطح فراورده های فکری و فرهنگی یک ملت را ارزیابی کنیم، بدون شک کتاب ها و نوشته های ماندگار آن ملت را ملاک عمل قرار میدهیم. یکی از شاخص های عمده برای سنجش تمدن های بشری، تولید کتاب و مطالعه ی کتاب در زیر سایه ی آن بوده است. کشور های پیشرفته جهان؛ چه در گذشته و چه در عصر حاضر، در سطح بالای کتابخوانی قرار داشته اند.

بر اساس اطلاعات یونسکو که بین سال های ۱۹۹۱ الی ۲۰۱۵ م به دست آورده است. شهروندان چینی به طور متوسط ۸ ساعت در یک هفته مطالعه می کنند و میزان افراد باسواد در چین ۹۶.۴ درصد می باشد در حالیکه این میزان در سال ۱۹۹۰ فقط ۷۸ درصد بود. یک علت عمده پیشرفت سریع این کشور، از میزان کتابخوانی بالا در این کشور گفته شده است. همچنان، استقلال کشور جاپان مصادف به استقلال کشور ما (۱۹۱۹ م) می باشد، اما هر شهروند جاپانی روزانه ۹۰ دقیقه و در یک سال در حدود ۴۶ یا ۴۷ جلد کتاب مطالعه می کند که این فیصدی، غیر مقایسه با نسبت به کتابخوانی در افغانستان می باشد.

در یک سخن می توان گفت که کتاب و کتابخوانی، نقش به سزایی در پیشرفت همه جانبه ی جوامع دارد و مبالغه نخواهد بود اگر نهضت و بیداری جوامع را مدیون کسانی بدانیم که کتاب در دست دارند و با استفاده از کتاب جامعه را خط می دهند و به مردم امید تازه می بخشند.

پیشینه کتاب در افغانستان

اگر به تاریخ معاصر افغانستان نظر انداخته شود، دانسته می شود که کتاب در تاریخ افغانستان فراز و فرود های را طی نموده است و حکومت های افغانستان؛ نمونه های متضادی از کتاب دوستی و تنفر از کتاب را به صفحات تاریخ حک نموده اند. به طور مثال تاریخ احمد شاه ابدالی نظر به اینکه علاقه مند شعر و ادبیات فارسی بوده است و فرزندانش عایشه درانی و تیمور شاه (۱۷۷۲-۱۷۹۳) که هر دو شاعر بودند و همچنان وظیفه دادن وی به محمود الحسینی برای نوشتن کتاب (تاریخ احمد شاهی) در باره وقایع دوران حکمرانی او نشان میدهد که این شاه افغانی به کتاب علاقه مند بوده است.

از سوی دیگر پس از روی کار آمدن بارکزیی ها که امیر دوست محمد خان پایه گزار سلسله این خاندان بود از سواد کافی برخوردار نبوده و درین دوره کتاب و فرهنگ در حدودی به فراموشی سپرده شده است. اما برعکس در قرن ۱۹ امیر شیر علی خان (۱۸۶۳-۱۸۷۹) که متأثر از مشوره های سید جمال الدین افغانی بود، دستگاه چاپ را برای اولین بار در افغانستان وارد کرد که پیش ازین کتاب های نویسندگان افغانی در هند و بخارا به چاپ می رسیدند. که البته درین دوره دوباره کار فرهنگی رونق گرفت. پس از آن در اوایل قرن ۲۰ با رواج چاپ تیپو گرافی در کابل در عرصه چاپ و نشر کتاب ایجاد شد، که در زمان امیر حبیب الله خان (۱۹۰۱-۱۹۱۹) کتاب سراج التواریخ و نشریه سراج الاخبار که از یکی از با نفوذ ترین نشریه در وقت خود بود دلالت به توجه حبیب الله خان به کتاب و فرهنگ دارد. لکن بعد از رویکار آمدن نادر خان خفقان کتاب و فرهنگ در کشور حاکم شد. کتاب سراج التواریخ ممنوع گردید و بسیاری از نویسندگان راهی زندان شدند.

در اواسط حکومت ظاهر شاه و دههٔ دموکراسی آزادی بهتری در عرصه فکر و فرهنگ به وجود آمد و انجمن ها و مجموعه های فرهنگی تاسیس شد و نویسندگان چون میر غلام محمد غبار ، عبد الحی حبیبی و احمد علی کهزاد برجسته ترین آثارشان را درین دوره نوشته و به نشر سپردند.

در دوره ی کوتاه جمهوریت سردار داود، کتاب و کتاب خوانی تا جایی رونق پیدا کرد، اما با آمدن حکومت خلقی در ثور 1357 و تحمیل کتاب های با پوش سرخ و محتواهای چپی، نسل جوان عمداً از مطالعه فاصله گرفت. هرچند، تنظیم های مجاهدین کوششهایی در راستای پخش کتاب و ترویج فرهنگ کتاب خوانی، انجام دادند، اما به علت بی امنی و جنگ این کوششها به جایی نرسید.

وضعیت کنونی کتاب در افغانستان

وضعیت کنونی کتاب و کتابخوانی در کشور با توجه به پیشرفت های علمی، تطور جامعهٔ بشری در عرصه تکنالوژی و سهولت های ایجاد شده در ابعاد آگاهی دهی، حالت رضایت بخشی ندارد و مسئولین از عدم علاقه ی شهروندان به کتاب شکایت دارند. زیر سروری معاون اداری تالار عمومی کتابخانهٔ عامه، می گوید: بعضی محصلین به کتابخانه می آیند و عوض نام و عنوان کتاب از کسانی می پرسند که در مقابل اجوره، پایان نامه (مونوگراف) می نویسند. وی می افزاید: " در تالار عمومی مطالعه در کتابخانه عامه کابل در حدود ۳۱ هزار جلد کتاب موجود است اما در طول سال ۱۳۹۷ خورشیدی در فقط ۱۸۰۰ تن که اکثریت ایشان محصلین سال چهارم پوهنتون ها بودند، از این تالار دیدن کردند و بعضی با اخذ چند قطعه عکس از صفحات محدود اکتفاء کردند.

بر بنیاد یک گزارش مرکز مطالعات، که با محصلین پوهنتون های دولتی پایتخت مصاحبه صورت گرفته، نشان میدهد که از میان ۱۰ تن محصلین ۷ تن در جریان سه و یا چهار سال تحصیلی شان به جز کتاب ها و چپتر های پوهنتون دیگر کتاب نخوانده اند و ازین میان ۳ تن دیگر یک و یا دو جلد کتاب دیگر را مطالعه کرده اند.

از سوی دیگر، وکلاء، سیاست مداران و رجال حکومت ما به جز تعدادی محدود، بر خلاف دیگر کشور ها؛ از قلم و نوشتن به دور می باشند و اسهامی در مجلات و ژورنال های ملی و بین المللی ندارند. حضور کم رنگ سیاسیون درین عرصه می تواند فاجعه آفرین و بحران زا باشد. متأسفانه پوهنتون ها و استادان که باید سمبول توجه به کتاب و کتابخوانی باشند، نیز در محدوده ی چپتر ها و کتب مقرر باقی مانده، نتوانسته اند فرهنگ مطالعه را حد اقل در محیط پوهنتونی، عام بسازند. پس از سال ۲۰۰۱ م علی رغم نا امنی و جنگ همه شمول در افغانستان کتابخانه های در سراسر کشور بنا شده اند اما دولت مرکزی نسبت به نوعیت، کمیت و کیفیت کتاب در کشور توجه چندانی نداشته است. زیر سروری معاون تالار عمومی کتابخانهٔ عامه می گوید: سالهاست که این کتابخانه در بخش های اقتصاد، سیاست، حقوق، زراعت، فزیک و کیمیا کتاب جدید ندارد و کتاب های ما جوابگوی نیازمندی های مراجعین ما نمی باشد و با وصف تقاضا های مکرر متأسفانه مسؤولین صدای ما را نمی شنوند.

از سوی دیگر فیض الله محتاج رئیس ریاست بیهقی مطبوعهٔ آزادی، ضمن اینکه از کمبود فرهنگ مطالعه در کشور شکایت دارد، ادعا می کند که از طرف دولت به ایشان فقط بودجهٔ چاپ ۲۵ جلد کتاب به طور سالانه داده شده است که علت آنرا هم نبود بودجه و عدم فروش کتاب ها در بازار میدانند.

توصیيات

- لازم است برای رونق یابی بحث کتاب و کتابخوانی در کشور، موارد زیر را در نظر بگیریم:
- وزارت اطلاعات و فرهنگ مسؤولیت دارد که کتاب و کتاب خوانی را در رأس وظائف تخصصی خویش قرار داده از نویسندگان و ناشران کتاب، حمایت جدی بنماید.
 - وزارت اطلاعات و فرهنگ باید استراتژی انکشاف کتابخانه های عامه را ترتیب و در بودجه ی سالانه اش مبلغ مناسبی را بخاطر انکشاف کتابخانه های عامه و تهیه ی کتب جدید، اختصاص دهد.
 - وزارت تحصیلات عالی، پوهنتون های دولتی و پوهنتون های خصوصی باید جوانان را به خواندن و نوشتن تشویق نموده برنامه های ابتکاری را بخاطر ترویج فرهنگ مطالعه در محیط های پوهنتونی، روی دست گیرند.
 - والدین می توانند نقش مهمی را در پر ساختن اوقات فارغ اولاد های شان به مطالعه و روی آوردن به کتاب، بازی نمایند. هر خانه، باید حسب توان کتابخانه ی کوچکی داشته باشد که حاوی مهمترین کتب جهت تربیت معنوی و تخصصی اعضای خانواده باشد.
 - همچنان رسانه های کشور مسؤولیت دارند که برنامه های ویژه و دوام داری را جهت تشویق به مطالعه و کتابخوانی در میان نسل جوان کشور، روی دست گیرند.

د ملي يووالي حکومت په دوره کې د جنایي پېښو کچه

تېره اوونۍ د کورنيو چارو سرپرست وزير په يوه مطبوعاتي غونډه کې وويل چې په تېرو پنځو کلونو کې د افغانستان په کچه هره ورځ ۵۱ جنایي پېښې چې تر ډېره غلاوو، تپي کېدو، او د وژلو موارد په کې شامل دي ثبت شوې دي. همدارنگه په دې غونډه کې د کورنيو چارو وزارت له جنایي جرمونو سره د مبارزې عمومي مشر مل پاسوال جمشېد رسولي وويل چې څه باندې ۶۲۰۰ مختلفې وسلې، له ۶۰ ټنه څخه زيات نشه يې توکي، زرگونه لېتېره مشروبات، له ۷۷۲۰۰ جرمي پېښو مخنيوی او د بېلابېلو جرمونو په تړاو د نږدې ۱۱۵ زرو کسانو نيول کېدو سره بيا هم د تېرو پنځو کلونو په جريان کې ۹۲^۱ زره جنایي پېښې ثبت شوي دي د تېرو ۵ کلونو د جنایي پېښو شاليد ته په کتو سره، ولې دارنگه پېښې ورځ تر بلې زياتېږي؟ مهم لاملونه يې کوم دي؟ هغه موضوعات دي چې د ستراتېژيکو او سيمه ييزو څېړنو مرکز د اوونۍ تحليل کې بحث پرې شوی دی.

د ملي يووالي حکومت په دوره کې د ثبت شويو جنایي پېښو کچه

له تېرو پنځو کلونو راهيسې په هېواد کې د جنایي پېښو گراف مخ په لوړېدو دی. د ۱۳۹۳ لمریز کال په آخرو درېيو ربعو کې په مجموعي توگه ۱۵۰۵۰ جنایي پېښې ثبت شوې وې، چې په ۱۳۹۴ لمریز کال کې د جنایي پېښو کچه ۲۸۰۲۶ ته لوړه شوه؛ خو په ۱۳۹۵ لمریز کال کې د جنایي پېښو گراف نظر تېر کال ته رابښکته شو چې په مجموعي توگه ۲۰۸۸۶ جنایي پېښې ثبت شوې وې، او په ۱۳۹۶ لمریز کال کې هم نظر ۱۳۹۵ لمریز کال ته په کمه اندازه د جنایي پېښو گراف رابښکته شو چې په مجموعي ډول باندې ۲۰۱۸۱ جنایي پېښې ثبت شوې وې. د مرکزي احصائي د فصل وارو احصائيوي شاخصونو له مخې، په ۱۳۹۷ لمریز کال کې ۱۰۸۵۱ پېښې ثبت شوې دي؛ خو دا يوازې د ۱۳۹۷ لمریز کال د لومړيو

¹ https://www.pajhwok.com/dr/subscription-required?redirect_from=544645

²

[http://cso.gov.af/Content/files/%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D8%A7%D8%AD%D8%B5%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%88%D8%B%8C/%D8%B3%D8%A7%D9%84%2096/Pashto%20Statistical%20Yearbook%201396-ilovepdf-compressed%20\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D8%A7%D8%AD%D8%B5%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%88%D8%B%8C/%D8%B3%D8%A7%D9%84%2096/Pashto%20Statistical%20Yearbook%201396-ilovepdf-compressed%20(1).pdf)

دوو ربعو ارقام دي او د وروستيو (درېيمې او څلورمې) ربعې شمېرې د راپورونو د نه خپرېدو له كبله، نه دي پكې شاملې شوې.

كه د ۱۳۹۷ كال ربع وارو ارقامو ته وگورو، نو جوتېرې چې د لومړيو دوو ربعو مجموعي ارقام ۱۰۸۵۱ بيا هم د تېر كال (۱۳۹۶) د لومړيو دوو ربعو په پرتله لوړ دي؛ ځكه د ۱۳۹۶ كال په لومړيو دوو ربعو كې تقريباً ۹۹۸۰ جنایي پېښې ثبت شوې وې.

پورته چې د جنایي پېښو په تړاو څومره كوم ارقام وړاندې شوي، يوازې ثبت شوې پېښې دي او نا ثبت شوې پېښې نه دي پكې شاملې.

الف جدول: په تېرو پنځو كلونو كې د جرايمو شمېرې

شماره	جرم ډول	3 ربعې 1393	1394	1395	1396	2 ربعې- 1397
1	وژل	1628	3367	2289	2515	1185
2	لوټماري	185	270	342	312	131
3	تښتول	149	380	229	185	79
4	غلا	2610	4071	4869	3593	2649
5	اختلاس	3	44	18	10	4
6	د بنديانو تښتېدل	22	389	14	11	6
7	قاچاق	626	1492	1195	1270	631
8	بدې	0	59	44	19	6
9	جيب وهل	146	173	121	184	64
10	تپيکېدل	2311	6336	3508	3348	1498
11	زنا	317	792	376	405	223
12	جعل	95	310	294	272	72
13	نور جرمونه	6749	10343	7587	8048	4303
14	مجموعه	15050	28026	20886	20181	10851

ماخذ: د افغانستان احصائوي كلني راپورونه (۱۳۹۳-۱۳۹۶) او ربع وار احصائوي شاخصونه (۱۳۹۷)

3

<http://cso.gov.af/Content/files/%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D8%A7%D8%AD%D8%B5%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%88%D8%B3%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%20%D8%A7%D8%AD%D8%B5%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%88%DB%8C%2097.pdf>

4 <http://cso.gov.af/fa/page/1500/4722/2016-17>

نائبت شوې جنایي پېښې

په لرې پرتو سیمو کې د دولت کمزوری حاکمیت، په عدلي او قضایي ارګانونو کې اداري فساد، د مجرمینو نه نیول کېدل او یا هم بېرته خوشي کېدل او په هېواد کې د سیاسيونو سره د مجرمینو اړیکو ته په کتلو سره، د جنایي پېښو رېښتیني شمېرې له پورته یادو شویو شمېرو لوړې دي.

پر پولیسو بې باوري، د ځواکمنو مجرمینو نه نیول کېدل، د مجرمینو تر شا پټ سیاسي لاسونه او مافیایي، په عدلي او قضایي ارګانونو کې اداري فساد. او په لرې پرتو سیمو کې د دولت د حاکمیت نشتوالی، چې په دې اړه په ۲۰۱۶ م کال کې د افغانستان د بیارغونې لپاره د امریکا د سرمفتش ادارې راپور خپور کړ چې افغان حکومت یوازې په ۵۷^۵ سلنه خاوره باندې حاکمیت لري نو له دې معلومېږي چې افغان حکومت په هغه سیمو کې چې حاکمیت نلري نو په هغه سیمه کې چې جنایي پېښې تر سره کېږي په ثبت شویو شمېرو کې شاملې نه دي نو داسې معلومېږي چې رېښتیني جنایي پېښې له پورته یادو شویو شمېرو لوړې دي.

جنایي پېښو د زیاتېدو عوامل

جنایي پېښې په مشخصه توګه څو ځانګړي عوامل نه لري، بلکې د هرې جنایي پېښې عوامل له بلې سره توپیر لري؛ خو بیا هم په عمومي توګه اقتصادي، ټولنیز، قضایي او سیاسي عوامل د جنایي پېښو د زیاتوالي د لاملونو په توګه یادولی شو:

۱. اداري فساد

اداري فساد د جرمونو د کچې په لوړوالي کې مهم عامل بلل کېږي. د شفافیت نړېوالې ادارې د ۱۳۹۷ کال د کلني راپور له مخې، افغانستان په اداري فساد کې ټېم هېواد یاد کړی او د افغانستان د روڼتیا څار ادارې د ۱۳۹۷ کال د سروې له مخې، په افغانستان کې عدلي او قضایي ارګانونه او پولیس تر ټولو ډېر په فساد کې ښکېل بللي دي. په هرو څلورو افغانانو کې یوازې یو یې پدې باور دی چې په دولتي ادارو کې د فساد په کمښت کې یو څه پرمختګ شوی دی. د سروې له مخې په تېرو دولسو میاشتو کې له ۲۵^۶ سلنه ډېر افغانان د اداري فساد سره مخ شوي دي. دا چې د عدلي او قضایي ارګانونو ترڅنګ پولیس هم په فساد کې تر ټولو زیات ښکېل دي، دا بیا مجرمینو ته فرصت برابروي، چې د رشوت په بدل کې ځانونه خوشي کړي، له بلې خوا د امنیتي ځواکونو غیرمسلكي توب هم د دې لامل شوی، چې د دارنګه پېښو په مخنیوي کې پاتې راشي او حتی په ځینو مواردو کې د دا ډول جرایمو په ارتکاب کې، له مجرمینو سره ملګري وي.

⁵ <https://www.kabulnews.af/pashto/index.php/afghanistan/10043-2017-02-01-15-03-06>

⁶ <https://pa.azadiradio.com/a/29851505.html>

⁷ <https://www.dw.com/fa-af/%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%B4%D8%A7%D8%AE%D8%B5-%D8%AC%D9%87%D8%A7%D9%86%D8%8C-%D9%85%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D8%B2%D9%87-%D8%A8%D8%A7-%D9%81%D8%B3%D8%A7%D8%AF-%D9%86%D8%B3%D8%A8%D8%AA-%D8%A8%D9%87-%D8%B3%D8%A7%D9%84-%DA%AF%D8%B0%D8%B4%D8%AA%D9%87-%DB%8C%DA%A9-%D8%A7%D9%85%D8%AA%DB%8C%D8%A7%D8%B2-%D8%A8%DB%8C%D8%B4%D8%AA%D8%B1-%DA%AF%D8%B1%D9%81%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D8%B3%D8%AA/a-47273832>

⁸ https://iwaweb.org/pa/wp-content/uploads/2019/01/NCS-Pashto_final.pdf

2. ناقانونه وسلوالې ډلې

همدا راز د ځينو امنيتي چارواکو په اند د جنایي پېښو يو اساسي لامل له گاونډيو هېوادونو څخه په قاچاقي توگه د غيرقانوني وسلو راوړل دي، چې په جنایي پېښو کې ترې گټه اخستل کېږي. خو د دې ترڅنگ په زياتو سيمو کې سيمه ييز زورواکي او نامسؤوله وسله وال، چې معمولا د حکومت له جگپوړو چارواکو سره تړاو لري، د دغو جرايمو په ترسره کولو کې ستر رول لري. چې څه موده وړاندې کورنيو چارو وزارت د هغه کسانو نوملړ خپور کړ چې ناقانونه وسلوالې ډلې يې جوړې کړې دي خو په اړه يې تر اوسه پورې هېڅ نوع عملي اقدام نه دی تر سره شوی.

3. کلتوري يرغل

که د جنایي پېښو وروستيو ارقامو ته وگورو نو جوته به شي، چې په هېواد کې د غلا، قتل او زنا پېښې د زياتېدو پر لور دي.⁹ د بېلگې په توگه د ۱۳۹۸ کال د ثور مياشتې په ۱۴ مه نېټه باندې د کندز ولايت په ابدان دښته کې د عامه نظم پوليسو د امام صاحب د ولسوالۍ اوسيدونکې يوه د پاڅه عمر ميرمن د لويې لارې پر سر له موټر ښکته کړې او بيا يې جنسي تيری پرې کړی. په ډېری توگه د دغو ناوړه پېښو تر شا د وروستيو ۱۸ کلونو بې سانسوره رسنۍ او د نورو هېوادونو له خوا کلتوري يرغل ستر عامل بلل کېږي. د مشهورو تلویزونونو له خوا چې له بېلابېلو لورو څخه تمویلېږي، غير اخلاقي سرپالونه او غيراخلاقي فلمونه چې زموږ په ټولنه کې اخلاقي گډوډي رامنځته کړې. د دغو رسنيو له خوا په دوامدار ډول زموږ د ټولني ديني ارزښتونه ټکول کېږي او پر ځای يې د اخلاقي فساد ترويج ته لمن وهل کېږي، په داسې حال کې چې د جنایي جرمونو په ټيټوالي کې يو ستر مرستندوی عامل، په رسنيو کې له مبتدلو نشراتو مخنيوی او پر ځای يې د مفيدو او د عامه پوهاوي لوړوونکو نشراتو خپرېدل بلل کېږي.

4. فقر او بې کاري

په بنسټيزه توگه د ځينو جرمونو په تېره بيا وسله والو غلاوو تر شا وزگارتيا او بې کاري هم لوی لامل دی. په دې تړاو ډېری پوهانو څېړنې او نظريې هم وړاندې کړې دي، چې د جرمونو او وزگارتيا يا لږو امتيازاتو ترمنځ د اړيکو ښودنه کوي. کله چې وزگارتيا زياته شي، په قانوني ډگر کې د پيسو لاسته راوړل محدودېږي او له ناقانونه لارو څخه د پيسو لاسته راوړل (جرمونه) زياتېږي.

دا په داسې حال کې ده چې د هېواد د نفوس نيمايي (۴۹.۶۶^{۱۰}) سلنه يې د کار په شرايطو برابر کسان دي چې له دې جملې څخه يې ۳۰.۷ سلنه بېکاره دي د مرکزي احصائې د سروې په اساس چې په ۱۳۹۷ لمريز کال کې يې تر سره کړې ده موندنې ښيي چې ۵۴.۵ سلنه وگړي د فقر تر کرښه لاندې ژوند کوي. همدا لامل دی، چې په ډېری سيمو

⁹ <https://www.nunn.asia/144145/%D8%B4%D9%85%D8%B4%D8%A7%D8%AF-%DA%A9%D9%86%D8%AF%D8%B2-%DA%A9%DB%90-%D8%AF-%D8%B9%D8%A7%D9%85%D9%87-%D9%86%D8%B8%D9%85-%D9%BE%D9%88%D9%84%DB%8C%D8%B3%D9%88-%DA%9A%DA%81%D9%87-%D9%84%D9%87-%D9%84/>

¹⁰ <http://www.taand.com/archives/126958>

کې ځينې خلک په غلاوو، اختطاف، لوټمارۍ او نورو جنايي پېښو کې ښکېل دي. د دې ترڅنگ کورني تاوتریخوالي هم په ډېری مواردو کې له اقتصادي ستونزو سره تړاو لري.

سپارښتنې

- څرنگه کولای شو چې په هېواد کې د جنايي پېښو کچه راکمه کړو په دې اړه لاندې گامونه اړين دي:
- د منبر او د رسنيو له لارې د جرم قباحت او د حق العبد د ضايع کولو سخت عواقب په مناسب او مسلسل ډول تبليغ شي؛ ځکه چې ديني انگېزه ژوندي کول د جرمونو په کنټرول کې ډېره ستره ونډه لرلی شي.
 - په عدلي او قضايي او امنيتي ارگانونو کې د فساد د مخنيوي لپاره د اغېزناکو پاليسيو او پلانونو جوړول او تطبيق کول يې.
 - د جنايي پېښو ضد ارگانونو تقويه او د کارکوونکو مادي او معنوي برخو ته يې جدي پاملرنه.
 - د وزگارتيا د کچې د ټيټېدو لپاره هڅې او په مجموع کې د هېواد د اقتصادي وضعيت د ښه والي لپاره د بنسټيزو کارونو تر سره کول.
 - بې د کوم تفاوت څخه په مجرمينو باندې د قانون تطبيق.
 - د تېرو ۱۸ کلونو د جنايي پېښو په تړاو ارقام راټول شي؛ دې ارقامو له مخې د جنايي پېښو عوامل په نښه شي او بيا د هغو عواملو د له منځه وړلو لپاره جدي هلې ځلې وشي.

پای

ارتباط با ما:

ایمیل: csrskabul@gmail.com - info@csrskabul.com

وبسایت: www.csrskabul.com - www.csrskabul.af

شماره تماس دفتر: (+93) 202564049 - (+93) 784089590 (0)

لطفا نظريات و پيشنهادات خود را جهت بهبود مطالب اين نشریه به ما ارسال داريد.